

Er kwamen — na zes jaar „studie“ uitspraken (behalve over de pluriformiteit).

Velen verwierpen ze; gij gingt door.

Duizenden zelden neen; gij handhaaft den zake-lijken inhoud en gingt meteen „vervangen“.

En en passant zeldt gij; maar die pluriformiteit — die komt nog aan de orde. In 1942 niet — dan den volgende keer.

Gij liet door een commissie Schilder een briefje schrijven, of hij zoo vriendelijk wou zijn, zijn meening te zeggen over de belijdenis in verband met de pluriformiteit.

Hij vroeg —: die commissie wordt de correspondentie, die gij wilt openen, PUBLIEK?

Geen antwoord, geen antwoord: publicatie — daar zijt gij niet voor thuis.

En nu is het 1946. Het heeft in die tien jaren al maar synodes gegeven. Driejarige. Vierjarige. Met sluiting, en latere echte sluitingen. Ook wel zonder sluiting. Het was het synodale-permanent-wave-tijdperk.

Maar van die pluriformiteit heeft men nu nog niets gehoord!

En van dat tuchtrecht ook niet.

O gij vergadering.....

De man van „De Heraut“ heeft u betooverd met zijn aanklachten en zijn trommelvuurtjes. Gij zijt nerveus geweest en hebt gezegd, dat het de „ijver des Heeren“ was.

Maar als het op positieve verklaringen aankomt, wat komt er dan van u terecht?

Gij hebt met een zwaard geslagen; het zwaard komt echter nóg niet onder de keuring.

Gij hebt tegen een steeds sterker wordende theologische strooming, die reformatorisch wilde zijn, uw gal gespuwd. Maar ge hebt nog niet één klaar geluid zelf er tegenover kunnen stellen.

Ge hebt alleen maar stotken, die uw handen doorboren. In Nederland, in Amerika, in Afrika. Gij seint heelemaal naar Parijs. Steek liever de lamp op in Zwolle, en keer terug tot de confessie. Maar gij zijt zoover nog niet. Eén speech van Bavinck, en gij zijt nóg van streek.

K. S.

WAT IS „DE GEREFORMEERDE GEZINDHEID“?

De kerkeraad van de synodocratisch geleide kerk van Batavia heeft aan haar synode, in Zwolle saamgekomen, volgende brief, gedagteekend 17 Juli '46, doen toekomen:

De Raad der Geref. Kerk van Batavia verzoekt Uw vergadering stappen te doen, die kunnen leiden tot de Zelfstandigwording van de Geref. Kerken in Ned.-Indië.

Dit verzoek vindt zijn grond niet in enig verschil t.a.v. het accoord van gemeenschap, waarbij de kerken in Indië tot nog toe geleefd hebben, maar spruit voort uit de praktische overweging, dat de eigen aard van het kerkelijk leven in Indië zijn eigen eisch stelt; dat ten aanzien van praktische vraagstukken de verhoudingen hier anders zijn dan in Holland; dat de Geref. Kerken in Indië behooren te zijn de vergadering van allen, die tot de Geref. gezindheid mogen worden gerekend.

Niettemin wenst hij den band met Holland zoo nauw mogelijk aan te houden en gaan zijn gedachten in de richting van een concordance, waarbij o.a.

- nauwe samenwerking voor de zending in Indonesia zou bestaan;
- predikanten over en weer beroepbaar zijn;
- de samenwerking voor art. 13 K.O. voorshands blijft bestaan;
- attestaties over en weer blijven geaccepteerd;
- Basis van gemeenschap blijven 3 Formulieren van Eenigheid en D.K.O.

Hij zou voortgaarne zien, dat de Synode zou kunnen overgaan tot de benoeming van broeders deputaten, (waarvan een deel Indische ervaring bezit), die op de eerstvolgende Synode een voorstel te dezer zake indienen.

Hij heeft voorts samengeroepen een noodclassis, bestaande uit afgevaardigden van de kerken Medan, Semarang, Soerabaja, Bandoeng en Batavia, die begin Augustus D.V. zal bijeenkomen, waarop dit verzoek van den Raad der Kerk te Batavia zal worden besproken, en waarvan U de e.v. adhaesiebetuiging telegrafisch zal bereiken.

Tot zoover het kerkeraadsstuk.

De vraag komt op: waarom staat hier „gereformeerde gezindheid“?

Hooren wij soms daar ook onder?

Men zou 't niet durven zeggen; want in Nederland, en daar hoort de „classis Batavia“, met de rechten eener particuliere synode, óók toe, is voor ons geen plaats in die kerken, en de Batavia-sche belijders conformeren zich allemaal.

En dat over en weer beroepbaar zijn van de predikanten? Hoe moet het daar mee? Krijgen de in Nederland uitgeworpenen ginds een kans? Zoodat b.v. een candidaat, die door de kerk, laat ons zeggen: van Noordeloos, het beroep zag „annuleeren“ (vanwege, enfin u weet de zaak wel), tóch nog in Noordeloos terecht komen kan, als hij eerst in Batavia beroepen is?

Precies zóó kan een „moderne“ jonge man of vrouw (vrijzinnig) zich in de hervormde kerk „laten aannemen“ niet door zijn kerkeraad, maar via een vrijzinnigen kerkeraad, waarna de orthodoxe hem toch maar weer inschrijft?

Je kunt niet weten, bij die „her-oriëntering“, waarbij „orient“ en „occident“, oost en west, stuivertje wisselen.

Maar we zullen toch maar voorloopig voor de eer bedanken, en we zullen ook maar geen grapjes maken. Daarom zullen we ook niet glossen maken over de geschorsten en afgezetten, die in Indië een achterdeur (of als vóórdeur geschilderd) krijgen kunnen om weer de kerken, die hen afwezen, binnen te komen. Liever zullen we eens kijken wat ze daar in Zwolle doen. Noordeloos en Batavia liggen voor God vlak naast elkaar; en die „annuleering“, die geschied is, en die wederzijdsche acceptatie eventueel van de dominees der gereformeerde gezindheid vielen op één dag — bij God.

Zie voorts: Zending en Evangelisatie van 28 September '46. Dit stuk moest toen overstaan wegens ruimtegebrek.

K. S.

FOTO'S HOOGE-SCHOOLDAG.

Op den laatst gehouden Hooge-Schooldag in Kampen werden door mij de volgende foto's gemaakt:

- Overzicht bezoekers in Broederkerk met Prof. Schilder op den kansel, in de morgenvergadering.
- Bloemstuk in de Aula van de School, voorstellende de kop van De Reformatie.
- Theol. Hooge School met Ds D. K. Wielenga voor de deur.
- Gezicht vanaf den kansel in de Nieuwe Kerk, middagvergadering.
- Gelijke opname met Professoren op voorgrond.
- Prof. Dr K. Schilder op den kansel. Opzij gezien.
- Zelfde standpunt, andere pose.
- Zelfde standpunt, andere pose.
- Prof. Dr K. Schilder op den kansel, vanuit de kerk gezien.
- Mevr. Koenekoop in haar toespraak.
- Prof. Dr K. Schilder en Ds Koenekoop bekijken het Goudsche aardewerk.
- Prof. Dr K. Schilder en Ds Koenekoop pakken het Goudsche aardewerk in de boodschappentasch.
- Groepfoto van de Professoren en Lectoren behalve den heer Mulder, die afwezig was door onbekendheid met het feit dat een opname gemaakt zou worden.

Deze foto's zijn verkrijgbaar tegen den prijs van 75 cent per stuk, de laatste kost / 1.—.

Ongeveer de helft van de opbrengst zal Prof. Schilder worden ter hand gesteld voor een door hem te bestemmen doel.

Voor een vlotte aflevering gelieve men als volgt te handelen. Uit elke plaats waar men belangstelling voor deze foto's heeft bestelle 1 persoon een serie per postwissel.¹⁾ Deze serie kan dienst doen om een ieder te toonen en de gewenschte nummers te doen uitkiezen. Men bestelle dan het totaal aantal benoemde exemplaren, weer per postwissel. Toezending volgt dan ten spoedigste. Bestelling der proefseries liefst voor 26 Oct. aan den fotograaf A. J. Bosch, Okeghemstraat 10, Amsterdam-Zuid.

A. J. BOSCH.

(De foto's zijn ons getoond en zijn duidelijk. Ook terwille van het goede doel hartelijk aanbevolen. — Redactie.)

¹⁾ groot 10 gulden.

VOORTZETTING OF NIEUW BEGIN?

Het heeft tamelijk lang geduurd, eer het protestant-christelijk volksdeel een eigen literair-critisch tijdschrift bezat. In de 19e eeuw scheen het een overbodige luxe, immers de leidinggevende liberale tijdschriften waren nogal „gematigd“ in hun kritiek op protestantsche poëzie. De dominee's-dichters uit de '40er jaren genoten wel zooveel waardeering bij het volk, dat een enkele felle critique, als van Busken Huët, hun geen kwaad deed, althans hen niet noopte het harnas aan te schieten ten verweer.

Zelfs toen in 1880 de revolutie-in-de-kunst standbeelden van hun voetstuk wierp en gevestigde reputaties vernietigde, meenden mannen als Beets met fijne puntichtjes dit onverantwoordelijk kwajongenswerk te kunnen kapittelen. De hartstochtelijke poging tot taalvernieuwing der fanatieke jongeren werd aanvankelijk glimlachend als taalknoeiërij bespot, doch de diepere achtergrond, de theorieën der moderne filosofie, die een transcendenten God loochenden en slechts een immanente Gods-idee erkenden als oerfunctie van den menschelijken geest van den kunstenaar, werden nauwelijks opgemerkt, laat staan, bestreden.

Pas in 1896, toen de meeste principes der jongeren als axioma's der kunst vrijwel algemeen waren aangenomen, kwamen Hoogenbirk o.s. in Ons Tijdschrift in het geweer. Zij smeadden echter geen nieuwe wapenen voor den principieelen strijd, doch ontleenden deze uit het tuighuis van Beets, ten Kate en andere dichters der oudere generatie.

Langzamerhand kwam er verandering en verdieping, toen mannen als De Moor, Gossaert en Q. A. de Ridder te velde trokken tegen de revolutionairen, die inmiddels

een meer humanistische houding gingen aannemen. Zij bepleitten een vernieuwde, eigen, christelijke literatuur, erkendend dankbaar het goede in de taalbehandeling der '80ers, terwijl zij zich principieel bleven kanten tegen hun leer. Toen de eerste wereldoorlog uitbrak, hield Ons Tijdschrift op te verschijnen. Belangstelling in breede kringen van het protestantsche volksdeel heeft het te weinig kunnen wekken, maar het heeft, vooral in de laatste jaren van zijn bestaan, steeds meer getracht het christelijk publiek bewust te maken van zijn cultuurtaak.

Reeds had een ander tijdschrift deze taak ten deele overgenomen, n.l. Stemmen des tijds, dat van 1912 af, als tijdschrift voor christendom en cultuur verscheen. Dit was meer betoogend en kritisch, dan plaats biedend aan jonge literatoren van christelijk beginsel. Dezen, meest lid van het Christelijk Letterkundig Verbond, plaatsten liever hun werk in Opgang, dat in 1916 naast het ouderwetscher Bloesem en Vrucht verscheen en het orgaan werd van den Bond van Chr. Letterkundige Kringen. In 1923 ging de redactie over naar het toen opgerichte Opwaartsche Wegen, waarnaast Opgang onder een nieuwe redactie, met ongeveer gelijke strekking, bleef voortbestaan, tot de beide bladen in 1926 samensmolten.

Reeds in 1923 had v. d. Leek gewezen op het groote manco in de christelijke kunst en auteurs en publiek gewezen op hun groote verantwoordelijkheid. Door het pogen elk zuchtje van christelijke vernieuwingsgeest op te vangen, werd de positieve basis van het blad op den duur zoo verbreed, dat en binnen het tijdschrift zelf, en bij het publiek de vraag rees, of Opwaartsche Wegen niet zijn doel uit het oog verloren had en het epitheton „christelijk“ nog wel zin had voor vele medewerkers. Het streven naar principieele kritiek op de aangeboden stukken, leidde al spoedig tot een botsing in redactiekring en tot uittrekken van een deel der redacteuren, die nu in 1936 een eigen maandblad uitgaven onder den naam: De Werkplaats.

Het nieuwe blad had zoo mogelijk een nog ruimer grondslag en beoogde samenwerking van menschen met zeer verschillende opvattingen en godsdienstige tint. Ondanks, of misschien ook dank zij die „milde“ verdraagzaamheid, beleefde het royaal uitgegeven tijdschrift maar twee jaargangen.

Zoo bleef dan alleen Opwaartsche Wegen over, dat mede door zijn weinig principieele belijning, geringen invloed uitoefende. Het publiek kon voor critiek en boekbeoordeling te kust en te keur gaan bij dag- en weekbladen, die soms uitgebreide literaire bijbladen of althans rubrieken aanboden. De christelijke bibliotheken leverden zulk een stroom van romans, novellen en gedichten, dat elk jong auteur zeker kon zijn van een behoorlijke oplage en goedkoop succes kon oogsten. De uitgevers hadden de cultuur taak der tijdschriften in handen genomen, niet altijd ten voordeele van het peil der christelijke literatuur.

De tweede wereldoorlog maakte weldra een einde aan alles: tijdschriften en boeken verdwenen en maakten plaats voor de nazi-propaganda voor een „volksche“ literatuur. De ex-redacteur van Opwaartsche Wegen en De Werkplaats, dr v. Ham kreeg een leidende functie, anderen, als zijn ex-mederedacteur Roel Houwink durfden zich niet afzijdig te houden van dit anti-christelijk en onnationaal eenheidsstreven.

Het zou te ver voeren, hier maar zelfs in het kort na te gaan, de illegale werkzaamheid van onze, ook de christelijke literatoren. Hun gedichten — want proza van groote omvang kon in 't geheel niet gedrukt worden — vonden weerklank in het hart van het volk. De dichters putten weer uit de bronnen van ons nationaal volksbestaan, zij herkenden den geest uit den afgrond, hun verzet werd principieel, zij ervoeren de waarde van het christendom. Hun vers won aan diepte: volk en kunstenaar ontmoetten en begrepen elkaar. Of er veel poëzie van blijvende waarde geboren is onder den druk der actuele gebeurtenissen, zal de tijd moeten leeren. Maar het leek of er een verbinding had plaats gevonden, een concentratiekamp-geest van onderlinge saamhoorigheid en waardeering, een openstaan voor ander, ook christelijke levens- en wereldbeschouwing, die wijde perspectieven opende. De antithese leer leek doorbroken, daar christenen en humanisten zouden samenwerken, ook aan den cultureelen opbouw van ons volksleven. Geen „zondig sectarisme“ zou met benepen huiskakenheid het gesprek tusschen christen en humanist kunnen verstoren; van het zelfde forum zouden beiden hun overtuiging kunnen uitdragen tot het gansche volk. Geen christelijke partij of organisatie op sociaal- en kunstterrein zou reden van bestaan meer hebben.

Wij zitten nog midden in de ontgoocheling, die het eerste na-oorlogsjaar ons bracht. Zij die meenden hun stem te kunnen laten hooren, met behoud van eigen accent, zagen zich overal teleurgesteld. Velen dreven in den breeden stroom een richting uit, die ze vermoedelijk niet wilden. Zij kunnen hun koers niet meer veranderen.

Anderen, die hebben afgewacht, weten nu dat langer zich afzijdig houden ondoenlijk is. Dit laatste is het geval met verscheidene protestantsch-christelijke auteurs.

Na den oorlog voelden velen niet meer voor den Christelijken Auteurskring, zij wilden zelfs niet meedoen het „contact“ te bewaren, tusschen de oude leden van den kring. Zij deden mee aan de „grootte“ tijd-